

Yhteenvedo valtioneuvoston kansalliskieliverkoston toiminnasta toimikaudella 1.4.2020-31.3.2023

Johdanto

Oikeusministeriö on vuodesta 2013 alkaen asettanut kansalliskieliverkoston, jonka tehtävänä on kansalliskielistrategian toteuttaminen sekä toimiminen apuna oikeusministeriön työjärjestyksen mukaisten tehtävien hoidossa kielellisten oikeuksien toteutumisen edistämiseksi ja seurannassa kansalliskielten osalta.

Järjestyksessään kolmas kansalliskieliverkosto asetettiin oikeusministeriön päätöksellä 16.3.2020 kaudelle 1.4.2020-31.3.2023. Asettamispäätöksen mukaan valtioneuvoston kansalliskieliverkoston pääpaino on kansalliskielissä. Verkosto toimii poikkihallinnollisena matalan kynnyksen yhteistyöfoorumina, joka tukee ministeriöitä pääsääntöisesti kansalliskieliin liittyvissä asioissa, mutta tarpeen mukaan myös muissa kielikysymyksissä. Verkoston kautta voidaan jakaa toimijoiden kesken hyviä käytäntöjä, luoda uusia yhteistyötapoja sekä koordinoita valtioneuvoston kieliasioita.

Asettamispäätöksen mukaan verkosto laatii toimikaudelleen toimintasuunnitelman kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja kehittämiseksi, jossa pääpainona ovat kansalliskielet. Lisäksi verkoston tehtäviin kuuluvat seuraavat tehtävät:

- Verkosto seuraa ja edistää kielilainsäädännön, erityisesti kielilain, toteutumista hallinnossa ja viranomaisten toiminnassa.
- Vaihtaa ja kehittää hyviä käytäntöjä eri hallinnon alojen välillä sekä luo uusia yhteistyömahdollisuuksia erityisesti kansalliskielten osalta niin hallinnon sisällä kuin suhteessa sidosryhmiin.
- Seuraa ja jalkauttaa hallitusohjelman kielipolitiikkaan liittyviä kokonaisuuksia (mm. Kansalliskielistrategia, Kielipoliittinen ohjelma, kieli-ilmapiirihanke).
- Seuraa ja avustaa oikeusministeriötä hallituksen kielikertomuksen laadinnassa ja jalkauttamisessa
- Seuraa YK:n ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten valvontaelinten kieliasioihin liittyvien suositusten täytäntöönpanoa sekä toteuttaa ja kehittää muita kieliasioihin liittyviä kokonaisuuksia.

Kansalliskieliverkosto laati ja hyväksyi toimikaudelleen toimintasuunnitelman kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja kehittämiseksi. Toimintasuunnitelmaan on kirjattu, että verkosto laatii toimikautensa lopuksi

Postiosoite
Postadress
Postal Address
 Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
 00023 Valtioneuvosto

Eteläesplanadi 10
 Helsinki

0295 16001
 +358 295 16001

09 1606 7730
 +358 9 1606 7730

kirjaamo.om@gov.fi
 oikeusministerio.fi

yhteenvedon toimintasuunnitelman toteutumisesta. Tässä yhteenvedossa kuvataan kansalliskieliverkoston työtä toimintasuunnitelmassa kuvatuissa teemoissa kaudella 2020-2023.

Kansalliskieliverkoston toimintasuunnitelma kaudelle 2020-2023

Toimikaudelle 1.4.2020-31.3.2023 laaditussa toimintasuunnitelmassa on määritelty, että kansalliskieliverkoston tulee toimikautensa aikana toteuttaa ja edistää seuraavia, myös asettamispäätöksessä mainittuja tehtäviä:

1) Verkosto seuraa ja edistää kielilainsäädännön, erityisesti kielilain, toteutumista hallinnossa ja viranomaisten toiminnassa:

- seuraa ja tarkastelee kielilainsäädännön toteutumista omalla hallinnonalallaan
- huomioi kielellisten vaikutusten arviointia hallinnollisissa uudistuksissa, lainvalmisteluhankkeissa ja kuulemisissa
- vahvistaa kansalliskielten asemaa hallinnon kielinä (erityisesti ruotsin kielen asemaa hallinnon kielinä)

2) Verkosto vaihtaa ja kehittää hyviä käytäntöjä eri hallinnonalojen välillä sekä luo uusia yhteistyömahdollisuuksia erityisesti kansalliskielten osalta niin hallinnon sisällä kuin suhteessa sidosryhmiin:

- toimii poikkihallinnollisena matalan kynnyksen yhteistyöfoorumina
- jakaa toimijoiden kesken hyviä käytäntöjä ja luo uusia yhteistyötapoja ja -mahdollisuuksia
- järjestää koulutuksia ja tilaisuuksia teema-aloittain
- koordinoi valtioneuvoston kieliasioita

3) Verkosto seuraa ja jalkauttaa hallitusohjelman kielipolitiikkaan liittyviä kokonaisuuksia (mm. kansalliskielistrategia, kielipoliittinen ohjelma ja kieli-ilmapiiiri hanke):

- tukee kansalliskielistrategian ohjausryhmän ja sihteeristön työtä
- toimii tukena kansalliskielistrategian koordinoinnissa ja jalkauttamisessa
- auttaa kielipoliittisen ohjelman painopisteiden kartoituksessa
- toimii apuna kieli-ilmapiiirihankkeen jalkauttamisessa omalla hallinnonalallaan
- pyrkii vaikuttamaan positiivisesti kieli-ilmapiiiriin ja asenteisiin ja edistää kohtaamisia kieli-ryhmien välillä

4) Verkosto seuraa ja avustaa oikeusministeriötä hallituksen kielikertomuksen laadinnassa ja jalkauttamisessa:

- avustaa kielikertomuksen laadinnassa tuomalla esiin sekä hyvä käytäntöjä, että haasteita kielellisten oikeuksien toteutumisesta omalla hallinnonallaan
- seuraa kielikertomuksen suositusten toimeenpanoa sekä perustuslakivaliokunnan kielikertomuksen johdosta antamien perustelujen ja näkökantojen toteutumista

5) Verkosto seuraa YK:n ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten valvontaelinten kieliasioihin liittyvien suositusten täytäntöönpanoa sekä toteuttaa ja kehittää muita kieliasioihin liittyviä kokonaisuuksia.

Kansalliskieliverkoston toiminta kaudella 2020-2023

Kansalliskieliverkoston kokoukset

Kansalliskieliverkoston toiminta keskittyi pitkälti kokouksiin, joita järjestettiin kaudella 1.4.2020-31.3.2023 yhteensä 9 kertaa:

- 1. kokous 2.6.2020
- 2. kokous 23.10.2020
- 3. kokous 18.1.2021
- 4. kokous 23.4.2021
- 5. kokous 4.11.2021
- 6. kokous 13.5.2022
- 7. kokous 21.9.2022
- 8. kokous 26.1.2023
- 9. kokous 20.3.2023

Koronaepidemiasta johtuen suurin osa verkoston kokouksista järjestettiin etäyhteydellä. 26.1.2023 järjestettyyn verkoston kokoukseen oli mahdollista osallistua sekä etäyhteydellä että läsnä oikeusministeriön tiloissa.

Kansalliskieliverkoston kokousten kokouskutsut ja asialistat sekä pöytäkirjat on julkaistu oikeusministeriön hankesivuilla: <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM052:00/2020> .

Kansalliskieliverkoston toiminta eri tehtävissä

Kielilainsäädännön toteutumisen seuranta ja edistäminen hallinnossa ja viranomaisten toiminnassa

Kansalliskieliverkostossa on keskusteltu kielilainsäädännön toteutumisesta ja kansalliskielten asemasta eri puolilla julkista hallintoa. Verkoston kokouksissa on vaihdettu tietoja ajankohtaisista kysymyksistä ja haasteista kielilainsäädännön toteutumiseen liittyen. Kokouksissa on keskusteltu myös hallinnollisista uudistushankkeista, joilla on vaikutuksia kieliin, kuten sote-uudistuksesta. Lisäksi verkoston kokouksissa on käsitelty eri kielikysymyksiin liittyviä hankkeita, kuten esimerkiksi kielibarometria ja hallituksen kieliker-
tomusta, kieli-ilmapiiirihanketta ja kieli-indikaattoreita sekä ruotsinkielisen koulutuksen kehittämisen kokonaisuudesta. Verkoston kokouksiin on kutsuttu puhujiksi ulkopuolisia asiantuntijoita eri aiheista.

Verkoston avulla on myös tuettu jäseniä kielellisten oikeuksien edistämisessä. Verkoston jäsenille on toimikauden aluksi järjestetty koulutusta kielilaisista ja kielellisistä oikeuksista virkamiehen työssä. Lisäksi verkostossa on keskusteltu siitä, miten verkoston jäsenet voivat edistää kielellisten oikeuksien asiantuntemuksen vahvistamista ja miten tätä voidaan tukea. Myös keskustelu esimerkiksi kansalliskielistrategiaan ja kielipoliittiseen ohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden toteutuksesta ja hyvistä käytännöistä on osaltaan tukenut ministeriöitä kielellisten oikeuksien edistämisessä.

Kansalliskieliverkoston omassa toiminnassa on pyritty edistämään ruotsin kielen käyttöä laatimalla kokouskutsut ja asialistat molemmilla kansalliskielillä sekä kannustamalla jäseniä käyttämään valintansa mukaan joko suomea tai ruotsia verkoston kokouksissa.

Hyvien käytäntöjen vaihtaminen ja kehittäminen, uusien yhteistyömahdollisuuksien luominen

Kansalliskieliverkosto on poikkihallinnollinen matalan kynnyksen yhteistyöfoorumi. Verkostossa ovat edustettuina kaikkien ministeriöiden lisäksi Opetushallitus, Kotimaisten kielten keskus ja Kuntaliitto. Lisäksi Svenska Finlands folkting- järjestön edustaja on kutsuttu niihin verkoston kokouksiin, joissa on käsitelty kansalliskielistrategiaa ja sen toimeenpanoa. Verkostossa on voitu vaihtaa tietoja ja hyviä käytäntöjä ja se on toiminut alustana poikkihallinnolliselle keskustelulle kielikysymyksissä. Tämä on myös tukenut kieliasioiden koordinoitua valtioneuvostossa. Verkoston avulla jäsenet ovat myös voineet tutustua muihin kieliasioita hoitaviin kollegoihin eri elimissä, mikä on edistänyt yhteistyötä. Samoin verkoston avulla on voitu tiedottaa kieliin liittyvistä ajankohtaisista asioista, kuten erilaisista hankkeista, tapahtumista ja selvitys- ja tutkimushankkeista sekä niiden tuloksista.

Verkosto ei ole toimikautensa aikana järjestänyt kokouksensa lisäksi koulutuksia tai tilaisuuksia. Verkostossa on kuitenkin suunniteltu yhdessä esimerkiksi ruotsalaisuuden päivän toimintaa. Verkoston toiminnasta on viestitty toimikauden aikana muun muassa valtioneuvoston Kampus- sivustolla.

Hallitusohjelman kielipolitiikkaan liittyvien kokonaisuuksien seuranta ja jalkauttaminen

Hallituksen kielipolitiikkaan liittyvät kokonaisuudet, mukaan lukien kansalliskielistrategia, kielipoliittinen ohjelma ja muut kieliin ja kielellisiin oikeuksiin liittyvät hallitusohjelmahankkeet, ovat olleet esillä useimmissa kansalliskieliverkoston kokouksissa. Verkoston kokouksissa on kerrottu ja keskusteltu hankkeiden valmistelusta sekä toimeenpanosta. Verkoston puitteissa tapahtunut tiedonvaihto ajankohtaisista kieliin liittyvistä kysymyksistä on tukenut kansalliskielistrategian ja kielipoliittisen ohjelman valmistelua.

Oikeusministeriö vastaa kansalliskielistrategian ja kielipoliittisen ohjelman toimeenpanon koordinoinnista. Kansalliskielistrategiassa sekä kielipoliittisessa ohjelmassa nimettiin kansalliskieliverkosto toimielimeksi, jonka kautta oikeusministeriö kerää tietoa muiden ministeriöiden vastuulla olevien toimenpiteiden edistymisestä. Kansalliskielistrategian ja kielipoliittisen ohjelman hyväksymisen jälkeen verkoston kokouksissa on käsitelty ohjelmien toimeenpanoa ja raportoitu toimeenpanon tilanteesta. Samalla on voitu keskustella siitä, miten kaikkien ministeriöiden vastuulle kuuluvia toimenpiteitä voidaan toteuttaa.

Muita kieliin ja kielellisiin oikeuksiin liittyviä hallitusohjelmahankkeita, joista on kerrottu tai joita on käsitelty verkoston kokouksissa, ovat olleet muun muassa kieli-ilmapiiirihanke, hankkeet maahanmuuttajien oppimispolkujen ja S2/R2 –kieliohjelmien (suomi toisena kielenä, ruotsi toisena kielenä) kehittämiseksi, toisen kotimaisen kielen kehittämisohjelma, sote-uudistus, kotoutumisen edistämisen selonteko ja kotoutumislain uudistus sekä kuntapolitiikkahanke.

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta

Kansalliskieliverkoston kokouksissa on käsitelty hallituksen kertomusta kielilainsäädännön soveltamisesta eli niin kutsuttua kielikertomusta sekä kertomuksen valmistelun aikana että sen hyväksymisen jälkeen. Verkoston jäseniltä on kerätty tietoa kielikertomuksen laatimisen tueksi. Kielikertomuksen julkaisemisen jälkeen verkoston kokouksessa on käsitelty kertomuksen sisältöä ja siihen sisältyviä keskeisiä huomioita kielilainsäädännön soveltamisesta, kielellisten oikeuksien toteutumisesta ja lainsäädännön kehittämisestä.

Perustuslakivaliokunta antoi mietintönsä hallituksen kielikertomuksesta 17.11.2022, ja mietintöä käsiteltiin tätä seuraavassa kansalliskieliverkoston kokouksessa. Koska verkoston toimikausi päättyi 31.3.2023, ei valiokunnan mietintöön sisältyvien suositusten toimeenpanoa ehditty enemmälti seurata verkoston toimikauden aikana.

YK:n ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten valvontaelinten kieliasioihin liittyvien suositusten täytäntöönpanon seuranta ja muu kieliasioihin liittyvä toteuttaminen ja kehittäminen

Useissa verkoston kokouksissa on keskusteltu raportoinnista kansainvälisille sopimusvalvontaelimille erityisesti kieliasioihin liittyvissä teemoissa. Ulkoministeriö on kertonut verkoston kokouksissa Suomen saamista suosituksista sekä ajankohtaisesta tilanteesta valvontaelimille raportointiin liittyen.

Kokouksissa on käsitelty muun muassa raportointia Euroopan neuvoston alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan ja kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puitteyleissopimuksen toimeenpanosta sekä näiden sopimusten nojalla annettuja suosituksia sekä YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean Suomelle antamia suosituksia.